

משנכנס אדר מרבין בשמחה

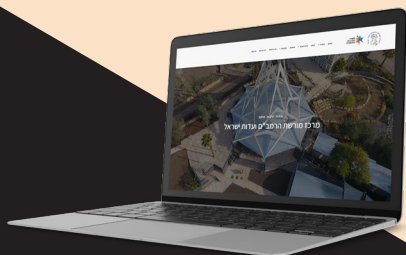
**הפינה
לצעירים**

דמויות מופת
בעדות ישראל
סופרים בתימן
בני המאה ה-18

מדור מתכונים
מורחב לפורים

בואו היכנסו לאתר מורשת הרמב"ם המתחדש!

באתר תוכלו
לעקוב אחרי
ארועים מגוונים,
הרצאות, וכנסים.
בנוסף תוכלו
למצוא עלוני פרשת
שבוע לילדים
ומבוגרים!
מחכים לכם!

בפתח הדברים

קוראים יקרים,
אנו שמחים להגיש בפניכם גיליון נוסף
של עלון שבטי ישראל מבית מרכז מורשת
הרמב"ם ועדות ישראל. גיליון מבית היוצר של
המרכז המתחדש בעיר הקודש טבריה העוסק
בימים אלו בהרחבת הפעילות ובמחקר אודות
עדות ישראל השונות.

גיליונות עלון שבטי ישראל יעסקו בעזרת ה'
בהיבטים שונים של תרבות, היסטוריה, הלכה
ומחקר בעדות ישראל השונות.
גיליון זה מוקדש לחודש אדר. בו נעסוק במי
נהגי עדות ישראל בחודש אדר ובחג הפורים.
אביטל לוי

שמחה וגיל ברחובות
איש אל אחיו שולחים מנות.
עם יחיד,
אחד,
שוב ושוב על נפשו עומד.

וניצל.

אנשים, נשים וטף.
ביום אחד.

וכאן, שבים שוב לארצם.
כנגד כל המחשבות,
נגד כל הסיכויים.
שבים והופכים לאחד

מנהל תוכן: עותניאל מנצור
עריכה: אביטל לוי
עיצוב: רבקי שאולזון

השיכרות

הרב ד"ר חננאל סרי

והשאלה כמי נפסקה ההלכה, אולם בצד הדיונים ההלכתיים הרגילים ניתן לזהות כיצד היו לפוסקים השקפות ברורות שעולות מדרך לימודם את המקורות ההלכתיים. כך לדוגמה כתב המאירי במהלך סקירתו לסוגיה: "חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה... ומכל מקום אין אנו מצווים להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך, והודאה על הנסים שעשה לנו". הרמב"ם פסק בסוגיה זו שצריך אדם שישתה

"הרבה יין עושה" במילים מנסים חברי בית הדין הגדול למנוע מאשה סוטה את האיסור הגדול של מחיקת שם שמים (הל' סוטה ג, ב). כוחו של היין גדול ובעל כך נעשה ראוי למזבח, והוא מצטרף לכל קרבן, אולם בכך גם הוא עשוי להביא את האדם למצבים הירודים ביותר – הכל תלוי בשאלה כלפי מה מופנה עוצמתו הגדולה.

בחודש אדר מרבים לדון במהלך העיסוק במצוות הפורים בשאלה האם יש חובה להשתכר בפורים או לא. הדיונים מתנהלים בעיקר סביב סוגית הגמרא (מגילה ז')

עליו בניגוד לרצונו. שתיית משקה משכר לעומת זאת אינה הכרחית לאדם, האדם פונה אליה מבחירתו החופשית, וממילא כאשר הוא מגיע לשיכרות ומתבזה, הבזיון הינו כל כולו על אחריותו, תוצאת מעשיו ובחירותיו שלו.

ההתבזות שמבזה האדם את עצמו בהביאו את עצמו למצב בו לא יפעל עוד על פי שכלו (כבוד קונו לפי פירוש המשנה בחגיגה), אכן דומה להתבזות של גילוי הערוה, שהרי גם הסכלות היא מעין הערוה - דבר מגונה שהכל מעדיפים שלא יחשף. השיכרות דומה לכעס, בשניהם מוותר האדם על שיקול דעתו ההגיוני ומרשה לעצמו לפעול לפי דחפים רגשיים חסרי טעם. בשניהם הוא חושף דברים שהשתיקה יפה להם, והוא עשוי למצוא לאחר שיתפקח כי איבד את חבריו הטובים, או את מעמדו ורכושו, רק בשל בחירתו להזניח את השימוש בשכלו לזמן מה.

המצב בימינו בו מתפרסמות מדי שבוע פרשיות מזעזעות שנעשות ברובן הגדול בצילו או בסיועו של משקה משכר מבהירות לכל, עד כמה עמדתו של הרמב"ם מציאותית ומסתברת. חשיבותו של היין עומדת לו רק בהיותו בשימוש מבוקר מאוד, ומעבר לכך ראוי הוא לסייג גדול.

עד שישתכר וירדם בשכרותו (ה'ל' מגילה וחנוכה ב, טו), ובמורה הנבוכים (ג,ח) הציג את גישתו לנושא שתיית היין בצורה בהירה יותר.

כל מאכל ומשקה מאחר והם מדרישות החומר של גופנו, ראוי שאדם יקח מהם רק לפי הדרוש לו מבלי להתחשב במידת ההנאה שהוא מעניק. גם היין אינו יוצא מכלל זה, וחשיבותו בעיקר לאחר אכילת בשר ידועה (ראה גם ה'ל' דעות ד, ב; יב), עם זאת היין מפורסם גם בהיותו מההנאות היותר גדולות, שרבים נתפשים לשתייטו ואף מתמכרים לה. הרמב"ם מגנה אנשים אלו, במיוחד בשל העובדה שפעמים רבות שיכרותם נעשית אף בפרהסיא, במסיבות יין לעין כל. חוסר הבושה במהלך ההתעסקות בהנאות הגוף נראה בהשקפתו של הרמב"ם כפחיתות נמוכה שבנמוכות, שכן אדם כזה מראה לכל שהוא אינו מודע כלל לשפלות העיסוק בו הוא שקוע באותו רגע. הרמב"ם עוד מוסיף להסביר מדוע לדעתו מעמדה של השכרות גרוע ובזוי יותר מהבזיון שיש לאדם הנצרך לנקביו ומגלה את ערוותו בפרהסיא לשם כך. עשיית הצרכים הינה צורך הכרחי, ואדם אינו יכול להמלט ממנה. ממילא אם במהלך פעולה זו הוא מתבזה הרי זה בזיון שכאילו נכפה

מרדכי היהודי או מרדכי הבנימי?

מאת ד"ר משה גברא

ניתנו לו "שמות נאין" (רש"י), כלומר, יהודה ובנימין לא באו לתאר את שבטו אלא את תכונותיו הנאות. הסבר שני של רבה בר חנה בשם רבי יהושע בן לוי כי אביו של מרדכי היה משבט בנימין ואמו משבט יהודה. חכמים אמרו כי "משפחות מתגרות זו בזו, משפחת יהודה אומרת אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא, ומשפחת בנימין אמרה מינאי קאתי". רבא אמר "כנסת ישראל אמרה לאידך

בפורים נקרא במגילה: "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. אשר הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה..." (אסתר ב, ה-ו). בגמרא (מגילה יב, א) נשאלה שאלה האם מרדכי היה משבט יהודה ולכן נקרא יהודי, או שהיה משבט בנימין ולכן נקרא "איש ימיני". חמש תשובות שונות נאמרו בגמרא, תשובה אחת של רב נחמן שהיה "מוכתר בנימוסו",

תשובת רבה בב"ח זקוקה להסבר, הכיצד מוזכר ייחוסו של מרדכי מצד אמו קודם לייחוס אביו, "איש יהודי... איש ימיני". זה לא מקובל בתורה ובתנ"ך שמוזכר ייחוס האם, ועל אחת כמה וכמה שייחוס האמא קודם לייחוס האבא. אפילו אם הסדר היה הפוך היה מקום לשאול על עצם הזכרת ייחוסו של מרדכי מצד האם. הקושי אמנם לא היה גדול אבל קיים, ומ"מ הקושי הגדול הוא שמוזכר ייחוסו מצד האם לפני ייחוסו מצד האבא. גם תשובת רבי יוחנן זקוקה לתוספת הסבר, מדוע רבי יוחנן הסביר כי מרדכי כונה יהודי שכפר בעבודה זרה, מדוע מרדכי לא כונה על שם שבט אחר, למשל, איש לוי היה מרדכי. לכאורה היה מקום להזכיר בהקשר זה יותר את שבט לוי האחראי על לימוד התורה בעם ישראל ולא את שבט יהודה. ועוד, לפי תשובת רבי יוחנן קשה, אם מרדכי היה משבט בנימין משני הוריו, מדוע "הגלה מירושלים" דווקא? מדוע הוריו ואבות אבותיו לא יצאו לגלות עשרת השבטים כמו כל עשרת השבטים, הכוללים גם את שבט בנימין? שאלה זו היא חיצוק להסברו של רבה בב"ח, שכן אם אמו היתה משבט יהודה הרי ניתן להסביר, שכן משפחת מרדכי התגוררה בנחלת האם ולא בנחלת האבא מסיבות שונות, ולכן לא יצאו בגלות עשרת השבטים

גיסא, ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני, מה עשה לי יהודי דלא קטליה דוד לשמעיה דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן, ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל". רש"י פירש: לצעקה ולא לשבח, איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה. רבי יוחנן אמר, לעולם מבנימין קאתי, ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בעבודה זרה, שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי, דכתיב איתי גוברין יהודאין".

חמש התשובות לשאלה זו מחולקות לשתי קבוצות, שתי תשובות המתייחסות ישירות לשאלה מאיזה שבט היה מרדכי היהודי, ושלוש תשובות שלא מתייחסות ישירות לשבטו של מרדכי אלא מפרשות בכוון אחר שאלה זו, ואין זה מעניין מאמר זה. שתי התשובות המתייחסות לשבטו של מרדכי הן, רבה בר בר חנא בשם רבי יהושע בן לוי כי מרדכי היה צאצא של שני השבטים, אביו היה משבט בנימין ואמו היתה משבט יהודה, והסברו של רבי יוחנן כי מרדכי היה משבט בנימין בלבד, משני הוריו, והוא כונה יהודי על היותו כופר בעבודה זרה, והוא מביא הוכחה לכך מספר דניאל.

בשני ההסברים הללו יש קשיים והם זקוקים להסברים וחיזוקים.

ישראל עד חורבן בית ראשון, ולכן משפחתו לא יצאה לגלות עשרת השבטים.

ישנו מדרש האומר מדוע זכה בנימין שבית המקדש נבנה בחלקו, כיון שהוא הבן היחיד של יעקב אבינו שנולד בארץ ישראל, בעוד שכל השבטים נולדו בחוץ לארץ אצל לבן הארמי. לפי הסבר זה ירושלים היתה בחלקו של שבט בנימין, ובגלל שמשפחת מרדכי התגוררה בעיר ירושלים לכן לא יצאה לגלות עשרת השבטים, כיון שמלך אשור לא כבש את ירושלים. ולפי זה ניתן לומר כי חלק קטן משבט בנימין אשר התגורר בירושלים לא יצא לגלות עשרת השבטים אלא לגלות בבל. מדרש הגדול מפרט את המחלוקת בנושא זה בפרשת ויחי (בראשית מט, כז) שבנימין זכה שבית המקדש ייבנה בחלקו כיון שלא השתתף במכירת יוסף, ואילו רבי יהודה אמר שבית המקדש נבנה גם בחלקו של יהודה. ירושלים כידוע נמצאת בין אזור יהודה לאזור בנימין, מדרום מזרח לירושלים נמצא אזור יהודה, ומצפון לירושלים נמצא אזור בנימין.

יוצא, כי ישנה מחלוקת בחז"ל האם ירושלים ובית המקדש היו בנחלת בנימין, או בנחלת יהודה, או בין שני אזורים אלו. לדעת האומרים שירושלים היתה בנחלת

אלא רק בגלות בבל.

ועוד קשה על הסברו של רבי יוחנן, מהי האסמכתא וההוכחה שמביא רבי יוחנן מדניאל הנביא, והרי דניאל מכנה את ישראל יהודים כיון שהם צאצאים ממש של שבט יהודה אשר יצאו לגולה, בעוד אין ראיה מהפסוק שגם שבטים אחרים מכונים יהודים, כמו למשל מרדכי מבנימין? על דניאל הנביא לא קשות שאלות אלו, כיון שהוא מתאר את הגולים משבט יהודה ממש, ולכן מוצדק ומדויק לכנותם יהודים.

אני רוצה להציע הסבר שישי לשאלת הגמרא, בדרכו של רבי יוחנן אך הסבר שונה במעט. יתכן ומרדכי היה משבט בנימין משני הוריו, כהסבר רבי יוחנן, אך הוא כונה יהודי לא בגלל היותו צאצא של שבט יהודה כהסבר רבה בב"ח, ולא בגלל היותו כופר בעבודה זרה כהסבר רבי יוחנן, אלא בגלל העובדה שמשפחתו הגיעה לבבל מאזור יהודה, כלומר, "איש יהודי" בא לציין את מוצאו ומקומו, כלומר, שמוצאו מאזור יהודה ולא צאצא של שבט יהודה.

משפחת מרדכי שהתה בזמן גלות עשרת השבטים שלפני חורבן בית ראשון בשטח של שבט יהודה מסיבות שונות, כמו עסקים וכדומה, או שהיה מחלק בנימין שלא יצא לגלות ונותר בארץ

למחקר על שמות המשפחה מתימן ועל משמעויות השם. אחד מהם הוא שם משפחה המתאר את מקומו של האדם כמו: צנעאני, שרעבי, ד'מארי, רדאעי, ועוד רבים.

תופעה זו נפוצה ביותר בכל עם ישראל לאורך כל ההיסטוריה. כינויים ושמות משפחה ניתנו כבר בתקופות העתיקות ביותר בעם ישראל. אברהם אבינו מכונה "אברהם העברי" על היותו צאצא של עבר בן שלח (בראשית י, כג). בחז"ל נמצא גם נוסף. יוסף אבינו מכונה "נער עברי" (בראשית מא, יב) על היותו צאצא של אברהם אבינו, שהוא צאצא של עבר. משה רבינו רואה "איש מצרי מכה איש עברי מאחיו" (שמות ב, יא). משה רבינו מכונה "איש מצרי" (שם פסוק יח) בפי בנות יתרו, על שם מקומו שיצא ממצרים. משה רבינו אומר לפרעה "אלהי העברים נקרא עלינו" (שם ט, א ופסוק יג ועוד). לבן אח של רבקה אמנו מכונה "לבן הארמי" (בראשית לא, כ) על שם מקומו והיותו גר בפדן ארם. ועוד רבים. כלומר, אנו רואים כאן כינויים וזיהוי אנשים על פי שני מאפיינים: על שם אחד מאבות המשפחה, עמם ומקומם כמו: "איש עברי" על שם עבר, "איש מצרי" על שם מקומו במצרים, לבן הארמי על שם מקומו ארם, ועוד.

בנימין ישנו הסבר חזק יותר מדוע משפחת מרדכי לא גלתה בגלות עשרת השבטים, כיון שהתגוררה בנחלתם בעיר ירושלים, והיא לא נכבשה ע"י מלך אשור, ולכן לא יצאו לגלות עשרת השבטים.

יוצא א"כ, שמשפחת מרדכי ניצלה מגלות עשרת השבטים בזכות היותם פיזית באזור ירושלים שלא יצאו לגלות עשרת השבטים. כל השטח הגיאוגרפי של שבט יהודה נקרא על שם השבט, כמו מדבר יהודה. לכן, מרדכי כונה גם יהודי על שם מקומו ולא על שם שבטו, שהגיע משטח יהודה לגלות בבל, ואין התייחסות כלל בכינוי יהודי לשבט. כלומר, מרדכי היה משבט בנימין משני הוריו, אך כונה יהודי על שם מקומו שהגיע מיהודה ועם כל בני יהודה לגלות בבל. חיזוק להסבר זה מהפסוק שבא אחריו "אשר הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה". פסוק זה בא להסביר את הכינוי שניתן למרדכי "יהודי", כיון שמרדכי יצא מירושלים, ומשפחתו התגוררה כנראה בזמן גלות עשרת השבטים בשטח יהודה, ולכן לא גלו עם שבטם בנימין ושאר השבטים. בעוד שרבי יוחנן מסביר את הגדרתו כיהודי על שם שכפר בעבודה זרה, ההסבר שלי שם דגש על מקומו, הגעתו לגלות בבל משטח יהודה. רעיון זה עלה לי בראש בהקשר

ניתן לראות כינויים ושמות משפחה על פי שלושה-ארבעה מאפיינים: שם אחד מאבות המשפחה, מקום המגורים, על שם עמם ועל שם מלאכתם. גם בתקופת הגאונים ניתן לראות כי רבינו סעדיה גאון מכונה "אלפיומי" על שם מגוריו הקודמים בפיום שבמצרים משם הגיע לבבל, רבי יצחק אלפאסי מכונה כך על מגוריו והגעתו לספרד מהעיר פאס במרוקו, וכן רבים. לכן כפי שרבים מחכמי ישראל מכונים על שם מקומם, כך נראה בפשט הדברים כי מרדכי היהודי בא לתאר את מוצאו מאזור יהודה ולא בהכרח את מוצא שבטו או הסבר אחר, והוא אכן היה משני הוריו משבט בנימין.

מאמר מעובד מתוך הספר החדש "השמות הפרטיים בקרב יהודי תימן", בני ברק תשע"ו, ע' - 323-327.

בתורה אנו מוצאים דוגמאות נוספות לכינוי ושם המשפחה המבוסס על השם הפרטי, למשל: "משפחות בני הגרשוני" (במדבר ד, כח) על שם גרשון, בהמשך "משפחות בני מררי", על שם מררי, וכן בפרשת פנחס: "חנוך משפחת החנוכי, לפלוא משפחת הפלואי..." (במדבר כו, ה).

גם בתקופת המשנה והתלמוד ניתן לראות כי ניתנו כינויים ושמות משפחה על פי מאפיינים אלו, לפי מקום מגורים, לפי מלאכתם, וכדומה. רבי יוסי הגלילי מכונה כך על מגוריו באזור הגליל, נחום המדי מכונה כך על מגוריו בארץ מדי באזור פרס, רבי שמעון התימני מכונה על מגוריו בתמנה או בתימן, רבי יצחק נפחא מכונה על שם מלאכתו נפח, רבי יוחנן הסנדלר נקרא על היותו סנדלר ומתקן נעליים, וכן הלאה. כלומר,

גלות עשרת השבטים

פינת ההלכה

סימן תרצה סעיף ד' - דיני משלוח מנות

-מתוך קיצור שולחן ערוך ילקוט יוסף-

(ז). הרמב"ם (פ"ב ממגילה הט"ו).
 טוש"ע (ס' תרצה ס"ד). והטעם
 הראשון מבואר בספר מנות הלוי
 להגר"ש אלקבץ (דף רח). שתיקנו
 משלוח מנות היפך דברי איש צר ואובי
 שאמר על בני ישראל, ישנו עם אחד
 מפוזר "ומפורד". והטעם השני מבואר
 בשו"ת תרומת הדשן (ס' קיא) כדי
 שיהיה לכל אחד ואחד סיפק לקיים
 סעודת הפורים כהלכה. ופלפלו בהם
 האחרונים, ומהם, בשו"ת חתם סופר
 (חאו"ח ס' קצו). ובשו"ת כתב סופר
 חאו"ח (ס' קמא אות ב). ובשו"ת
 שבט סופר (חאו"ח ס"ס כג). ובשו"ת
 בנין ציון (ס' מד). ובאפרקסתא
 דעניא (ס' כה). ובשו"ת בית שערס
 (ס' שפה). ועיין בילקו"י מועדים עמ'
 שיח. חזו"ע פורים עמ' קיז]

ב. מצות משלוח מנות נוהגת ביום ולא
 בלילה. [הרמ"א (ס"ס תרצה). וע'
 בשו"ת ארץ צבי פורומר ס"ס קכא].

ג. יש מי שכתב שהשולח לחבירו
 משלוח מנות, אף המקבל מקיים
 מצות משלוח מנות בכך, כיון שעל
 ידי שניהם נתיקמה המצוה. אולם אין
 לסמוך על זה לדינא, אלא גם המקבל

א. חייב אדם לשלוח לחבירו ביום
 פורים שתי מנות של שני מיני אוכלים,
 או שני מיני תבשיל, או שתי מנות
 בשר. וכמו שנאמר במגילת אסתר
 (ט. כב): לעשות אותם ימי משתה
 ושמחה, "ומשלוח מנות איש לרעהו",
 ומתנות לאביונים. והטעם לכך, כי
 על ידי שאדם שולח לחבירו תשורה
 ומנחה, מביע לו בזה את רגשי אהבתו
 וחבתו אליו, ועל ידי זה נוטע בלבו
 גם כן אהבה ואחוה שלום וריעות,
 כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם
 לאדם. שכל משפטי תורתנו הקדושה
 להרבות שלום בין אדם לחבירו,
 כמו שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל
 נתיבותיה שלום. ועוד כי ישנם אנשים
 מחוסרי כל, צנועים בהליכותיהם, אשר
 יבושו לפשוט ידם לקבל צדקה כדי
 לקיים מצות "סעודת פורים" במאכל
 ומשתה כדת, מה שאין כן כששולח
 להם דרך כבוד "משלוח מנות איש
 לרעהו", לא יבושו ולא יכלמו, וככה
 אנו משתפים אותם בשמחת הפורים.
 על דרך שנאמר (נחמיה ח): "ושלחו
 מנות לאין נכון לו". ועיקר המצוה
 שיהיו שתי מנות לאיש אחד. [מגילה

המוכן שאינו עשוי להניחו למחר וכו'. ע"ש. וליתא. ילקו"י מועדים. חזו"ע פורים עמוד קיח].

ו. השולח לחבירו דורון של בגדים וסדינים וכיוצא בזה אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. [שו"ת תרומת הדשן (סי' קיא), שנראה שהטעם של משלוח מנות הוא כדי שיהיה לכל אחד סיפק לקיים סעודת פורים כדין, וכדמוכח במגילה (ז): מחלפי סעודתייהו ונפקי בהכי ידי משלוח מנות. וכ"מ מדברי הרמב"ם ז"ל. ע"כ. וכ"כ בנהר שלום, ובמי יהודה, ובשם משמעון, ובדובב מישרים. ולאפוקי ממ"ש הלך"ט ח"ב (סי' קסג) שהשולח כסות וכלים למנות, אם יוכל המקבל למכרם מיד ולקנות בדמיהם צרכי סעודה מהני. ע"ש. וכ"כ בערה"ש, והסכים לדברי התרומת הדשן הנ"ל. וכן פסקו הט"ז (סי' תרצה סק"ד). והכנה"ג. והא"ר (סק"ט). וכ"מ מהמהרי"ל. ילקו"י מועדים. חזו"ע עמ' קכ].

ז. אפילו השולח מעות לחבירו באופן שיוכל לקנות בהם מנות מאכל אינו יוצא ידי חובה, שצריך לשלוח בדוקא מנות של מאכל ומשתה. [כן דייק בשו"ת תרומת הדשן (סי' קיא), ממ"ש הרמב"ם (פ"ב במגילה הט"ז) בדין מתנות לאבינונים, שנותן לכל עני מתנה אחת "או מעות" או מיני תבשיל או מיני אוכלין. ואילו במשלוח מנות לא הזכיר "מעות" רק מיני אוכלים,

מחוייב במשלוח מנות. [הנה דעת הרש"ש בקו"א לטורי אבן (מגילה ז): שאם אחד שולח לחבירו משלוח מנות אף המקבל מקיים מצות משלוח מנות בזה. אולם אין לסמוך ע"ז לדינא, שהוא נגד משמעות גדולי האחרונים. וכן העלה בשו"ת באר חיים מרדכי ח"ג (סימן ג). ע"ש. חזון עובדיה פורים עמוד קכ].

ד. יש אומרים שצריך לשלוח המנות כשהן מבושלות וראויות ומזומנות לאכילה. [מהרי"ל. מג"א, א"ה, הגר"א, חיי אדם, הרש"ש]. ויש חולקים ואומרים שיוצאים ידי חובה גם במנות בשר חי, ורק אם שולח עוף חי שלא נשחט עדיין וכיוצא בזה, אינו יוצא ידי חובה. וכן עיקר. [פר"ח. חסדי דוד חסאן. בית עובד, ועוד. וכן משמע מפשט לשון הרמב"ם: "שתי מנות בשר או ב' מיני תבשיל". ע"כ. ובפרט שבבשר חי יוכל לעשות בו תבשיל כרצונו, צלי או מבושל. ולא החשיבו "מקרבא הנאתיה" אלא בעניים. (כתובות סז: ותענית כג:). ועכ"פ דברבנן סמכינן לקולא. ילקו"י מועדים עמוד שיח. חזו"ע פורים עמוד קיח]

ה. יוצאים ידי חובת משלוח מנות גם בבשר שימורים שבקופסאות, או בסרדינים, וכיוצא בזה. [לאפוקי ממ"ש במועדים וזמנים ח"ב (ס"ס נד) להסתפק בזה, כיון שעומדים לזמן רב ולא לאוכלן תיכף, וכדמוכח מדברי רש"י בביצה (יד): "מנות" היינו דבר

ממש. ורשב"י שהיה מקיים סעודה שלישית בער"פ שחל בשבת בסודות התורה, (זוהר פר' אמור דף צה.), אין ללמוד ממנו לדידו, וגם אין למדין אפשר משאי אפשר. וראה בחזו"ע פורים (עמ' קכג), ובילקו"י מועדים (עמ' שכג). ומ"ש בספר סנסנן ליאיר (עמ' רח) בשם אחד מתלמידיו, דהרב מנות הלוי שלח לארוסתו את ספרו, הנה מאן יימר לן ששלח לה הספר כדי לצאת ל"ח המצוה. וגם מה שתלה שם הדבר בטעמי מצות משלוח מנות, המעיין יראה שאין זה תלוי כלל בטעמים, דבעינן מנות, וכנראה תלמיד טועה כתב זאת].

י. אשה השולחת לחברתה משלוח מנות בגדי צבעונין וכדומה, אינה יוצאת ידי חובת משלוח מנות, שאף על פי שאמרו בפסחים (קט.) בדין שמחת החג, אנשים בראוי להם, בבשר ויין, ונשים בראוי להם, בבגדי צבעונין, ובבגדי פשתן מגוהצים. מכל מקום לגבי מצות משלוח "מנות", צריכים להיות מנות של אכילה ושתייה, לקיום מצות סעודת פורים, שגם הנשים חייבות בה, שאף הן היו באותו הנס. [ולא מבעיא לדעת תרומת הדשן שטעם משלוח מנות הוא להרווחת סעודת פורים, שבודאי שאין האשה יוצאת במשלוח בגדי צבעוניים, אלא אפילו להרב מנות הלוי שהטעם הוא להראות חיבה, מ"מ "מנות" בעינן וליכא. וכ"כ בתורה תמימה אסתר ט].

אלמא דלא מהני מעות לגבי משלוח מנות. וע' בשו"ת יחזה דעת ח"ו (סי' מה). ובחזון עובדיה פורים (עמ' קכא הערה ו'). ובילקו"י מועדים, עמוד שכא] ח. וכן השולח לחבירו קופסת סיגריות או טבק הרחה לא נחשב ל"מנה", לצאת בזה ידי משלוח מנות, אפילו כשיודע שהמקבל מעשן ומריח טבק. [ולכאורה אף שלפי טעם להראות חיבה שפיר דמי גם בזה, אבל לטעם שיש לשלוח מנות לאין נכון לו להרווחת סעודה לבעלי שמחה, בזה שאין י"ח סעודה לא מהני, ואנן חיישינן לשני הטעמים. וראה בחזו"ע פורים עמ' קכג, ובילקו"י מועדים, עמוד שכג]

ט. וכן השולח לחבירו שהוא תלמיד חכם חידושי תורה ופרפראות לחכמה, או ספרי קודש, ביום פורים, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. ואחר שקיים מצות משלוח "מנות" לרעהו כדת, יכול לחזור ולשלוח חידושי תורה לרע אחר. [לאפוקי ממ"ש בירחון המאסף (שנה י"ט כרך א' סי' עו), שיוצאים י"ח משלוח מנות בחי' תורה, דלא מבעיא לטעם חיבה וריעות שאין לך התחברות יותר מתורה, אלא אף לטעם שיהיה לו המשלוח מנות לסעודת פורים, הרי עיקר הסעודה לשמחה, ודברי תורה פקודי ה' ישרים משמחי לב. ע"ש. אולם כל דבריו אינם אלא דרשות, ואינם הלכה, שעכ"פ משלוח "מנות" בעינן וליכא. ובסעודת פורים לא סגי בלא אכילה

הנהגות ואורחות חיים בעדות ישראל השונות

מאת דוד חוברי

הבית התימני - מאכלים

המאכלים מהמטבח התימני התבססו בעיקרם על מוצרים בסיסים, זמינים ובעיקר זולים. גם אופן ודרך ההכנה לא התאפיינו במורכבות קולונארית אלא בפשטות ובחוסר תחכום מיוחד, הן מפאת חוסר הזמן והן מצד המצב הכלכלי שגבל בעוני. מעניין שגם בבתי האמרי דים לא השקיעו מחשבה מיוחדת בהכנת דברים מורכבים ולמעשה העושר בא לידי ביטוי בכך שאולי הכמויות היו רבות אך לא לצורך הסתאבות אלא כדי לתת לעניים ולא להשגות ידם משגת. לכן טבעי הדבר שאת המקום הראשון תפסו מיני המאפה שבעיקרם היו סוגי לחם ולאחר מכן מיני הדייסות והמטבלים ולבסוף המרקים ומעשה הקדרה.

מיני הקמחים ואופן הכנתם:

המאפים הוכנו מסוגי קמח שבאו ממיני הדגן השונים: חיטה, שעורה, עדשים, דורה, תירס, פול ושאר קטניות.

קמח לבן: קמח המיוצר מחיטים נקרא "נקי", גרעיני החיטה מושרים במים למשך שש שעות תהליך השריה זה נקרא 'רזום' בסיומו מיבשים את החיטים בשמש למשך כשלוש שעות או בצל למשך כחמש שעות, לאחר מכן טוחנים את הגרעינים ומנפים אותם היטב להוצאת החומרים הנלווים הגסים. למעשה הפסולת שיצאה מנופה בשלוש נפות בעלי חורים משתנים מנקבים קטנים לגדולים יותר. בניפוי הראשון של הפסולת, הקמח היוצא ממנה נקרא 'קצרה'. בניפוי השני הקמח היוצא נקרא "רוס" (מורסן) ובניפוי השלישי הקמח היוצא נקרא 'צופארה' (סובין). זו האחרונה משמשת כמאכל לתרנגולות שמגדלים בבית ואילו האחרים, ה'קצרה' והמורסן מכינים מהם לחמים לימות השבוע. את הקמח הנקי והמשובח משתמשים בו להכנת מיני מאפים לשמחות לשבתות וחגים.

להלן מיני חיטה אחרים:

'חיתית' - בעברית משנאית נקרא 'קיבר' - זה קמח של חיטים שנטחנו ללא השריה. 'טוחין שיעיר' - קמח שעורים, קמח זה נטחן מגרעיני שעורה לאחר שעברה ברירה דהיינו הוצאת פסולת גסה, אבנים ורגבי עפר.

הסובין של קמח זה נקראים 'חיסה'. זיעוף - קמח דורה - טוחנים את גרעיני הדורה ישירות, 'טוחין רומי' - קמח תירס, 'טוחין בילסין' - קמח עדשים, 'טוחין קילה' - קמח פולים. נכ'אלה' - זהו שם משותף לסובין היוצא מכל סוגי קמחי הקטניות.

בטרם נעבור לסוגי הלחמים נסביר כיצד הכינו את השמרים להתפחת הבצק. את השמרים הכינו מבצק ישן הנקרא שאור. את חתיכת הבצק השרו במים בתוך כלי חרס קטן שהושהה במקום קריר למשך כל הלילה, במהלך ההשהיה הוסיפו לו מעט מים וקמח כדי להגדיל את הכמות ולדלל את המשורה שבה מתרחש תהליך ההתרבות של השמרים.

מיני הלחמים ומאפים:

מאחר ואלה היו רבים ומגוונים אמנה אותם בקצרה ובפרק הבא אפרט על כל אחד ואחד בנפרד אודות דרך הכנתו ומתי נהגו להשתמש בכל סוג וסוג. להלן שמותיהם: סלוף, מית'נה, מית'נה קאמז (משחוט), קורם, כער, קפוע, ג'חין, קלוב, רוקאק, לחוח, כ'וויץ, ג'ליטה, זל'אביא, כובאנה.

דמויות מופת בעדות ישראל

מאת: דוד חוברי

סופרים בתימן בני המאה ה-18

אורה". למעשה מרבית החיבורים הנ"ל מהם שאב את כתביו היו נפוצים בתימן. בסוף חיבורו הוסיף ליקוטים בהלכות שחיטה.

ר' אברהם בן אהרון מנזלי

סופר זה הזכרנו בעבר שבשנת 1769 כתב בצנעא את סידורו של מהרי"ו (ר' יצחק וונה) שחי במאה ה-17. ועתה אנו מוצאים שהוא כותב את אותו סידור בשנת 1762 בישוב אלתגאף. כנראה שנסיונות הזמן אילצוהו אז לגור מחוץ לצנעא שידוע לנו שבני משפחתו היו משם. גם במקרה זה כתב היד נכתב למענו של ר' סעיד בן שלמה ששילם לו על מלאכתו.

עד כה כתבנו על חכמים וסופרים שגרו בצנעא. מסתבר שיש בידינו תיעוד רב שקובץ כמו קודמיו ע"י דר' גברא בספרו חכמים וסופרים בתימן במאה ה"ח שהתגוררו בכפרים הרבים שמחוץ לבירה צנעא. לפיכך בגיליונות הבאים נמנה את שמותיהם, פועלם ומקומות מגוריהם.

ר' אברהם בן אברהם אלצבלי

ר' אברהם כתב דרושים על כל חמישה חומשי תורה בשנת 1751. הוא לקט את רעיונותיו מתוך פירושי רש"י, מתוך המדרש הגדול, מפירוש בעל הטורים וממקורות פילוסופיים כרבנו בחיי וקבלים כמו "אמרי נועם" ו"שערי

יחד שבטי ישראל

סיפורי עליה אותנטיים

אביגדור כהן נולד בתל אביב. אביו נפטר כשאביגדור היה ילד צעיר והוא לשלוח אותו לגור בקיבוץ. החיים בקיבוץ היו מעניינים. הוא גר שם בבית הילדים ואימו הייתה מבקרת מידי פעם.

אביגדור אהב את הקיבוץ ואת החברים אבל פעמים רבות הוא היה מוצא את עצמו מתגעגע לבית שלו בתל אביב. לריחות הבישול של אמא. למשחקים בשכונה. למגרש ולנסיעות באוטובוס לקניות בשוק.

אימו הייתה מגיעה עם שקית בד קטנה ובה עוגת שמרים טריה וטעימה. הרגעים האלו זכורים לו בגעגוע מתוק ורחוק. אביגדור היה מחכה בקוצר רוח לביקורים האלו.

אך יחד עם זאת, היו לו חברים טובים. יחד הם היו אוכלים בחדר האוכל הקיבוצי. יחד לומדים בבית הספר ולאחר מכן - היו בונים יחד מבנים שונים, מטפלים תרנגולים ומסייעים בעבודות החקלאות בקיבוץ.

החיים בקיבוץ היו מלאי עשייה ואף פעם לא היה להם משעמם...

אור גילה ר' רפאל ענתבי

והוא נופל על רגליה המלך חמה
נתמלא

אור גילה, אור גילה עת מקרא
המגלה.

נתקנא על אסתר אשתו שפך על
המן חמתו
גזר עליו לתלותו על עץ ארפה
וגדולה

רב את ריבי אלי צורי בימי אחשו
רוש צרי
בקש המן האכזרי לאבד עם סגלה

תלו אותו ואת בניו וזרש לנגד
עיניו

פור הפיל פנגדו נפל מזלו וכבודו
ולא עלה בידו מה שחשב תחלה

וכל קרוביו ושכניו נעשה בהם פלה

ארור המן זרע אגג נפשו ברעה
תתמוגג

בראש מרדכי ואסתר המלך נתן
פתר

על בתו שנפלה מגג ונשלכה
פנבלה

ליהודים המס ותר ישבו לבטח
סלה

לבית משתה אחשוורוש נכנס אבל
וחפוי ראש

יה א-ל מושיב יחידים קבץ לעם
ידידים

את שלום אסתר ידרש לבקש על
נפשו מחילה

כי מארצם נודדים חיש להם
הגאלה

עודו מתחנן אליה בא מלאך ודחפו
עליה

להאזנה לפיוט
בנעימה סרקו את הקוד:

מתכוני עדות לפורים

מדור מורחב

המתכונים מתוך אתר המתכונים
של פסקל פרץ - רובין

חלת פורים / קעיליטש, קוליטש

בחומרים: א-2 חלות גדולות או 20-15 אחמניות בינוניות

אופן הכנה:

למין את הקמח בקצרה צמוקה ורחבה.
מפזרים סביב את הלאומים הטרניים.
בקצרה נפרדת מצרובים את הלאון, הביצים, החלה,
הסוכר, סוכר הוונא וקיסת לימון המאוררת
צרים אומה מאיכץ הקמח ויוצקים את כדו איש, את
תצורת הביצים מוסיפים בהדרגה את המים ואלים עד לקבלת
בצק אחיד וחלק.
מכסים ביריז'ת נאון נצמד ומניחים להתפחה במקום חמים בלעד
וחצי או עד להבצק מכסיל את נפחו.
מחלקים את הבצק המוכן ללניי. כל חלק של בצק מחלקים לאלוש
חלקים שווים. מאגלים כל חלק לרצוצה בינונית בקוטר של 4-3 ס"מ,
מפדקים את לוש הביצוצות בקבצב אחד וקולוצים צמדי. בדיק 15
מנינים את החלה פלנייה.
מורדים תבנית מעני בניי אטייה או מלמנים תבנית מסדרים על
התבנית את לתי החלות הקולוצות מנימים להתפחה כ-30 דקות
מורחים את הביצב פטרופה עם הסוכר ופלאון על החלות הקולוצות
מפזרים את הפסג ופסוכיות רצבצוניות. אוסיס התעני לחום
מיראל לחום בינוני 180 מוצות 3' כ-30-25 דקות

רכיבים:

500 גרם קמח מנוסה
50 גרם למרים טרניים
5 כפות למן
3/4 כוס צמוקים בהירים לא
חורצנים
3 ביצים
קורט מלח
3/4 כוס סוכר
2 כפות סוכר ונא
2 כפות קיסת לימון המאוררת
כ-2 - 1/2 כוסות מים
אצטוב:
1 ביצב פטרופה + כפות למן +
חצי כפות סוכר אמריחה
50 גרם גרזרי פרג למנים
50 גרם סוכיות רצבצוניות
אקילט או סוכר אגילי

קרפאלך- כיסני בצק

רכיבים:

2 כוסות קמח מנוסב (אפלר)
 אצורה בין קמח דרוזא אקמח
 רגז חצי חצי)
 1 ביצה
 2 כפיות שמן
 1/4 1/2 - כוס מים
 1/2 כפית מלח
 ארבעהקב: 1 חמיון או ביצה טרופה

מלית בשרית:

החומרים כאן הם מלית בשר
 בקרי, אך אפלר ארבעין את
 המלית עם חצה צוף, או מבלר
 כפי צוף, טחונים דק. אפלר
 ארבעין את סירורי רחם בחם
 מוליד סחוט היטה.
 2 בצלים קצוצים ומטוגנים בשמן
 3 כפות שמן
 3/4 - 1 כוס בשר מבושל טחון
 1/2 כפית מלח
 1/2 כפית סוף לחור

1 ביצה

1 כפית סוכר

1/2 כף סירורי לחם

אופן ההכנה:

מערבבים את כל החומרים ואינסב אחידה.
 אם מלתימלים בבלר טחון- מטאנים את הבצלים ומוסיפים את הבשר
 הלטחון ומאדים תח טאון. מפוררים דק את הבשר מצוינים אקצורה
 מצנינים מוצט ומוסיפים את יתר החומרים.
 ארבעת מלית בשר מלתימלים 250 גרם כבד צלוי טחון + 2 ביצים קלות
 מלח סוף אפי רטעם ובלר קצות מערבבים בכא יחד.

מלית כוסמת-קאלב

2 בצלים קצוצים ומטוגנים בשמן
 1/2 1 כוסות כוסמת מבושלת
 1/2 כפית סוף לחור
 1/2 כפית מלח

ארבעת מלית תפוחי אדמה או ירקות:

מבשלים תפוחי אדמה, או מאדים בשמן ירקות. מבשלים צדלים או
 שרצות מל.
 מטאנים בצלים אפי רטעם ומערבבים בכא מוסיפים מלח סוף וביצה
 ומערבבים.

ארבעת מלית ממוקב- פירות:

300 גרם קונפיטורת דובדבנים או אובחנית
 3 כפות סירורי לחם

אופן ההכנה:

מערבבים יחד במידת הצורך מוסיפים עוד סירורי לחם בהתאם
 אסמכות הצויב.
 ארבעת ההצק - למים את כל החומרים במעבד מצון ומערבבים לקבלת
 הצק אחיד וחלק. על ההצק אריות גמיל ננו אעבוד בהידה ופוז אין
 מספיק רק אפלר ארוסוף כפית או למים לא מים נוספים.
 לא חייבים במעבד אפלר אלוס ביד. מלפים במקרי בלעה.
 מכינים את המלית הצויב.

קרפאלך- המשך

לכניקת צורת הקפסול:
 אפשר להכין את צורות הקרפופאלק או על ידי קריצת הבקב בכוס אקבאת ציגאליים - מאמאיים סוגריים
 אסבריון ומרדדקים את לתי קצומו.
 או למרדדדים את הבקב לאמבן חותבים אריבוועים מאמאיים במיכץ כל ריבווע מאית סוגריים אמאולש ואץ
 מחברים כל קרב אקרב.
 בלמכנים מאית מתקרב אפורים - סוגריים את הכיסן אמאולש בדומה לאוצני הפון הפאקל טלווה באקרת
 סוכר.
 אמאית פבל - מקמחיים טלח עבודה ומרדדים את הבקב אצלה דק מאוד. קורצים ציגאליים ביצית כוס
 קטרע . מגרילים את ללוי קיגאלו הביצב הטרופס או הפולמון.
 מניחים מיזל הפמאית במיכץ כל ציגאלו הבקב ומקפלים אחצי ציגאלו . מרדדקים היטב את הקצוות. אז
 אפלאיר כסי אוויר.
 מחזיקים את לתי הקצוות לו חצי ציגאלו הבקב הפמאולא ומחברים אחד אלני כונו טבעית בק מתקבאת
 בצורה פאופיינית אקרפופאלק.
 בילול הכיסנים - מרתמים מיז עם מלוח כונו למכנים פסטוב. עם רתיחת הפנצאיים מוסיפים את הכיסנים
 ביצירות.
 בלכיסנים צבים מגללים עוד כ-3 דקות מוסיפים אל הפנצאיים עוד כוס מיז קרים פרוצבר את הפאלק
 הביסלול לו הכיסנים. מוזביאים את הכיסנים בכף מחוררת על מגל מלומן . בדרך צו מכינים את יתר
 הכיסנים.
פאלת בקרפופאלק - את הכיסנים הפולמויים מגלים בלפם צבים במיך קורץ או עם רוטב בלי. אפשרות
 נוספת למיז בלחות מוכיזית ומפצרים צויהם ריבוועות לו בלז מטומן ומיזט למן צית

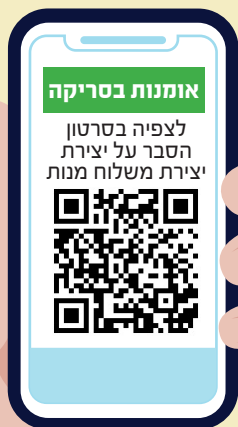

הפינה לצעירים

שמות במגילה

ח	י	ת	ט	ר	ת	ס	א
ר	מ	ר	י	מ	צ	מ	ח
ב	נ	ש	ע	ר	ר	ה	ש
ו	ה	ב	ה	ד	צ	מ	ו
נ	ר	ח	כ	ר	מ	נ	ו
ה	א	י	ת	ש	ו	ת	ר
ש	ר	ז	נ	ת	ג	ב	ו
ג	א	ב	ה	נ	מ	צ	ש

מרכזי/ אסתר/ אחשוורוש/ המן/ בגתן
תרש/ ושת/ זרש/ חרבונה

פורים

אחד התגים האהובים על ילדים הוא תג הפורים.

תחבשות, משלוחי מנות, אווירה חגיגית שמחילה כבר מראש חודש אדר. ובתנויות - הרבה מאד לפני כן. אזוי עוד לפני שמגזע ט"ו בשבט אנהנו יכולים לראות אבזרי פורים בתנויות.

תחבשות, סלסולת, מתקנים ורעשנים. אם נכבה, נוכל להתחבר לאווירת שמחת הפורים בצורה מיוחדת ולהמשיך אותה לכל השנה כולה.

לא רק אווירת שבירת סגרה אלא אווירת אחדות. ממש ממש ביחד.

פורים הוא זמן שבו כולנו מתחבשים, יוצאים מהסטאגמות שיש לנו אחד על השני וכל אחד על עצמו.

כל אחד יכול להיות מלך, כל אחת יכולה להיות מלכה.

כל אחד מאיתנו יכול להתחפש ולהיות מי שהוא רוצה בלי שבה יראה לנו מוצר.

ובה גורם לנו לשמחה.

בואו ניקח את אווירת השמחה והאחדות הזו לכל ימות השנה ונכבה לשמחת פורים באמת.

.....
הפינה הזו היא בשבילכם, ואני רוצים שתכתבו לנו על מה מעניין אתכם שנכתוב כאן בעלונים הבאים. אתם יותר ממוזמנים לכתוב לנו למייל: edotyeladim@gmail.com